

Επιστήμη και Θρησκεία: Από τις θεωρίες και τα δόγματα στον άνθρωπο (Βασίλειος Κωνσταντούδης, Δρ Φυσικής, Ερευνητής “Δημόκριτου”)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η πιο διαδεδομένη αντιμετώπιση των σχέσεων επιστήμης και θρησκείας σήμερα φαίνεται να είναι αυτή της αντιπαλότητας: Επιστήμη και Θρησκεία είναι δύο διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης της αλήθειας του κόσμου που βρίσκονται σε αντιπαράθεση από τότε που αναδύθηκε η επιστήμη και δημιούργησε τον δικό της κόσμο. Συνήθως, σε αυτή τη στάση η θρησκεία είναι ο παλαιός κόσμος φορτωμένος με μύρια όσα αρνητικά (φονταμενταλισμός, ανελευθερία, δογματισμός, καταπίεση, σκοταδισμός) ενώ η επιστήμη ο νέος κόσμος που χαρακτηρίζεται από την ελευθερία της έρευνας, τον πλουραλισμό, την αυτονομία, τη δυνατότητα της αμφισβήτησης, την αποδοχή του διαφορετικού κλπ.. Επομένως, σε αυτή την αντιμετώπιση, η αντιπαλότητα έχει να κάνει κυρίως με την αντίσταση του παλαιού και ξεπερασμένου (δηλ. της θρησκείας) στο νέο και πολλά υποσχόμενο δηλ. την επιστήμη. Η στάση αυτή έχει μακριά ιστορική διαδρομή στον δυτικό κόσμο (η αρχή της συνδέεται περισσότερο με το κίνημα του διαφωτισμού παρά με τις αρχές της επιστημονικής επανάστασης) και σήμερα στις πιο ακραίες εκδοχές της υποστηρίζεται και διαδίδεται από το κίνημα του νεο-αθεϊσμού.

Παράλληλα με αυτή τη στάση, αλλά σαφώς με πολύ μικρότερη απήχηση και κυρίως σε κύκλους επιστημονικά ενήμερων θρησκευόμενων και θεολόγων, έχει αναπτυχθεί η απολογητική στάση. Αυτή συνίσταται α) στην πεποίθηση ότι η ανάπτυξη της επιστημης είναι συμβατή με την εξάσκηση και πίστη των παραδοσιακών θρησκειών και κυρίως του Χριστιανισμού και β) στη θέση ότι $E + \Theta$ αφορούν κυρίως διαφορετικά ερωτήματα και έχουν διακριτές στοχεύσεις. Σε αυτή τη στάση, υποστηρίζεται ότι η σύγκρουση $E + \Theta$ οφείλεται σε παρερμηνείες της φύσης και αποστολής των E, Θ από εκπροσώπους και των δύο που οδήγησαν σε εμπλοκή της μίας στα πεδία της άλλης. Πέρα από τον κόσμο των θεολόγων, η στάση αυτή διατυπώθηκε και από τον αγνωστικιστή παλαιοντολόγο S. J. Gould που την κωδικοποίησε στην αρχή της μη αλληλοεπικάλυψης των δύο πεδίων (The non-overlapping magisteria principle).

Πίσω και από τις δύο παραπάνω αντιμετώπισεις των σχέσεων $E + \Theta$ βρίσκεται η θεώρηση τους ως δύο συστήματα που παράγουν αλήθειες και γνώσεις οι οποίες στην περίπτωση της επιστήμης παίρνουν τη μορφή κυρίως θεωριών και νόμων ενώ στη περίπτωση της θρησκείας τη μορφή δογμάτων και θεολογικών διδασκαλιών. Γιαυτό τα κύρια θέματα που έχουν θιγεί και συζητηθεί στο μέχρι τώρα διάλογο

Ε+Θ αφορούν τις συσχετίσεις (ομοιότητες και διαφορές) μεταξύ των βασικών δογματικών διδασκαλιών της Χριστιανικής κατά πρώτο λόγο θεολογίας και των αντίστοιχων θεωριών της επιστήμης. Ως παραδείγματα, μπορούμε να αναφέρουμε α) τη δημιουργία του κόσμου (διδασκαλία της Γένεσης και το δόγμα της εκ του μηδενός δημιουργίας σε σύγκριση/αντιπαράθεση με την επιστημονική κοσμολογία), β) τη δημιουργία και εξέλιξη του ανθρώπου (διδασκαλία για την κατ'εικόνα και καθ'ομοίωση κατασκευή του ανθρώπου και της πτώσης του σε σύγκριση/αντιπαράθεση με τη θεωρία της εξέλιξης), γ) τα θαύματα (θεολογική διδασκαλία για τις παρεμβάσεις του Θεού στον κόσμο σε σύγκριση/αντιπαράθεση με τη θεωρία των επιστημονικών νομών για τη λειτουργία του κόσμου) και δ) τη φύση της ψυχής και των πνευματικών ενεργειών του ανθρώπου (θεολογική διδασκαλία για την ψυχή και τη σχέση της με το σώμα σε σύγκριση/αντιπαράθεση με τις πρόσφατες εξελίξεις στις νευροεπιστήμες).

Παρόλο το αναντίρρητο ενδιαφέρον των παραπάνω θεμάτων, αυτό που παραβλέπουν οι παραπάνω θεωρήσεις είναι το γεγονός ότι το υποκείμενο (ο φορέας) τόσο της επιστημονικής μεθόδου και γνώσης όσο και της θρησκευτικής πίστης και εμπειρίας είναι κοινό και είναι ο ίδιος ο άνθρωπος. Τόσο η επιστημονική αναζήτηση όσο και η θρησκευτική εμπειρία έχουν ως κοινό σημείο αναφοράς τον άνθρωπο, με την ιστορία του, τις προκαταλήψεις του, τις επιθυμίες του, τις ανασφάλειές του, τις ελπίδες του, τις συνειδητές αλλά και ανεπίγνωστες στοχεύσεις του. Με άλλα λόγια η συνάντηση της επιστήμης με τη θρησκεία μπορεί να γίνει όχι μόνο διαμέσου της σύγκρισης/αντιπαράθεσης των θεωριών και δογμάτων τους αλλά και διαμέσου του ανθρώπου και των επιπτώσεων που έχει η εξάσκηση της επιστήμης και θρησκείας στις διάφορες περιοχές της ζωής του. Αυτό απαιτεί τόσο από την επιστήμη όσο και από τη θρησκεία μία κίνηση επανατοποθέτησης του ανθρώπου στο επίκεντρο των στοχεύσεών τους.

[Συνεχίζεται]